

Dyslexieprotocol JenaXL

1. Dyslexie

1.1 Definitie

Dyslexie wordt gedefinieerd als **‘een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en / of vlot toepassen van het lezen en / of spellen op woordniveau’** (*brochure van de Stichting Dyslexie Nederland, herziene versie 2003*).

De onderkende diagnose gebeurt op grond van objectief waarneembare kenmerken. De Stichting Dyslexie Nederland noemt twee criteria. Daaraan moet voldaan zijn om te kunnen spreken van dyslexie, namelijk:

- *Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant onder hetgeen van het individu, gegeven zijn/haar leeftijd en omstandigheden, gevraagd wordt (criterium van de achterstand).*
- *Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening (criterium van de didactische resistentie).*

1.2 Kenmerken leerlingen met dyslexie

Hoewel er op jonge leeftijd vaak al aanwijzingen zijn dat er ‘iets aan de hand is’ op het gebied van de ontwikkeling van het lezen en/of spellen, wordt vaak in het voortgezet onderwijs pas echt duidelijk dat er sprake is van dyslexie. In veel gevallen hebben kinderen namelijk strategieën ontwikkeld om de problemen op het gebied van lezen en/of spellen te compenseren. Op de basisschool gaat dit meestal nog goed, maar op het voortgezet onderwijs worden kinderen geconfronteerd met de moderne vreemde talen Engels, Frans en Duits en werken de compensatiestrategieën ineens niet meer.

Dyslexie heeft niets te maken met intelligentie. Dyslexie is een leerstoornis waar leerlingen veel last van kunnen hebben, niet alleen wat betreft het leren, maar ook wat betreft het zelfvertrouwen en het zelfbeeld.

Leerlingen met dyslexie kunnen onder andere problemen hebben met:

- woordherkenning (*technisch lezen*)
- accuraat lezen van woorden en teksten (*dit levert met name problemen op als opgaven bij opdrachten en/of toetsen niet accuraat worden gelezen*)
- het onthouden van woordbeelden (*spelling*)
- het onthouden van lossen gegevens (*jaartallen, rijtjes, woordjes, muzieknoten, topografische namen, formules, etc.*)
- twee dingen tegelijk doen, bijvoorbeeld schrijven en luisteren
- mondeling formuleren
- de uitspraak bij de (moderne) vreemde talen (*ze proberen vaak door een fonetische uitspraak de spelling van woorden te onthouden*)
- het herkennen van verschillen tussen de klanken in woorden
- de concentratie (*Ze kunnen zich vaak niet afsluiten van zaken die niet belangrijk zijn*)
- het (foutloos) overschrijven van informatie

- rekenen (*onthouden rekenregels, omdraaien van getallen, accuraat lezen van rekenopgaven, etc.*)
- plannen en organiseren van het huiswerk
- (netjes en/of leesbaar) schrijven

Deze problemen kunnen consequenties hebben voor vrijwel alle vakken. Vooral voor die vakken waarbij veel informatie uit teksten moet worden verworven (*zaakvakken, wiskunde en de talen*).

2. Dyslexiebeleid

2.1. Visie

JenaXL wil een school zijn die kinderen in staat stelt hun talenten te ontwikkelen en dat type onderwijs te volgen dat aansluit bij hun intellectuele capaciteiten. Dat is ook het doel van ons dyslexiebeleid.

2.2. Signalering en begeleiding

We proberen in de brugklas zoveel mogelijk te achterhalen welke leerlingen dyslectisch zijn. Daarom screenen we alle leerlingen op dyslexie d.m.v. een dictee en een leestoets. Op basis daarvan wordt gekeken welke leerlingen in aanmerking komen voor extra lessen op het gebied van spelling en/of lezen. Deze lessen zijn bedoeld als opfriscursus. Deze lessen vinden plaats op verschillende en soms wisselende momenten in de week, soms tijdens andere lessen maar meestal na schooltijd.

Na de lessen op het gebied van spelling wordt een dictee afgenomen en na afloop van de lessen op het gebied van lezen wordt er een leestoets afgenomen. Hiermee kunnen we kijken of en in hoeverre deze extra lessen hebben geholpen.

- *Als er voldoende vooruitgang is geboekt, eindigt hier het traject.*
- *Als blijkt dat de hulp wel vooruitgang tot gevolg heeft gehad, maar de score nog wel onvoldoende is, kan het zijn dat de hulp wordt voortgezet.*
- *Als er geen of te weinig verbetering heeft plaatsgevonden, zal de orthopedagoog een individuele dyslexiescreening doen. Dit wordt kortgesloten met de ouder(s)/verzorger(s). Mocht uit deze individuele dyslexiescreening blijken dat een uitgebreid dyslexieonderzoek nodig is dan wordt daarover in overleg met ouder(s)/verzorger(s) een besluit genomen.*

De praktijk wijst uit dat er in dit stadium een aantal leerlingen is van wie we nog niet kunnen aangeven of ze voor een dyslexieonderzoek in aanmerking komen. De voortgang (*onder andere de cijfers*) van deze leerlingen wordt in de gaten gehouden. Mocht er na verloop van tijd aanleiding voor zijn, dan wordt door middel van een individuele dyslexiescreening bekeken of een leerling alsnog in aanmerking komt voor een dyslexieonderzoek.

Het komt ook voor dat leerlingen gedurende het traject niet opvallen, omdat ze bijvoorbeeld een lichte vorm van dyslexie hebben. Daarom blijven we ook in hogere leerjaren alert op dyslexie.

De orthopedagoog doet aanbevelingen omtrent dyslexieonderzoeken.

2.2.1. Kosten van een dyslexieonderzoek

Van de kosten van het groepsonderzoek dyslexie betaalt de school 25%. De andere 75% komt voor rekening van de ouder(s)/verzorger(s).

2.3. Het dyslexieonderzoek en de dyslexieverklaring

Als bij een leerling dyslexie is vastgesteld door een gz-psycholoog / orthopedagoog, dan krijgt deze leerling een dyslexieverklaring.

Deze verklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur, dat wil zeggen dat die verklaring geldig is gedurende de gehele schoolloopbaan op JenaXL, maar ook gedurende de vervolgopleiding(en).

In een dyslexieverklaring worden maatregelen en faciliteiten aanbevolen die de effecten van de dyslexie hanteerbaar kunnen maken. Sommige faciliteiten vallen onder de verantwoordelijkheid van de school, andere vallen onder de verantwoordelijkheid van de ouder(s)/verzorger(s) en de leerling.

Een aantal faciliteiten wordt door de school standaard verstrekt aan alle leerlingen met dyslexie. Deze basisfaciliteiten worden permanent verleend als er een dyslexieverklaring is afgegeven en gaan in op het moment dat de dyslexieverklaring bij de school binnen is.

Tevens kan het voorkomen dat er nog geen sprake is van een verklaring, maar dat er wel een vermoeden bestaat dat een kind dyslectisch is. Dan kan worden afgesproken dat er op tijdelijke basis faciliteiten worden verleend om te bekijken of een leerling er baat bij heeft (zie leerlingenkaart).

2.3.1. Inhoud onderzoeksrapport

Ouder(s)/verzorger(s) kunnen, indien zij daar prijs op stellen, een gesprek aanvragen met de orthopedagoog van de school om het onderzoeksrapport, de verklaring en de aanbevolen faciliteiten te bespreken.

2.3.2. Gesprek met de stamgroepleider over de uitslag van het dyslexieonderzoek

Ouder(s)/verzorger(s) hebben, samen met hun zoon/dochter een gesprek met de stamgroepleider over de uitslag van het dyslexieonderzoek. In dat gesprek kunnen afspraken gemaakt worden met betrekking tot de begeleiding en wordt de leerlingenkaart ingevuld. Daarnaast zullen de gemaakte afspraken in de loop van het schooljaar en/of aan het eind van het schooljaar door de stamgroepleider, in overleg met de leerling, geëvalueerd worden.

2.4. Faciliteiten

2.4.1. De leerlingenkaart

Alle leerlingen met een dyslexie- of dyscalculieverklaring krijgen een leerlingenkaart. Op de achterkant van deze leerlingenkaart moet vermeld worden van welke faciliteiten ze gebruik mogen maken. De stamgroepleider vult de leerlingenkaart in overleg met de leerling in en zorgt ervoor dat basisfaciliteiten voor leerlingen met dyslexie op de leerlingenkaart vermeld worden. De stamgroepleider zal de voortgang regelmatig met de leerling evalueren.

Op het moment dat extra faciliteiten worden toegekend (zie punt 2.4.4), geeft de zorgcoördinator aan de stamgroepleider door welke extra faciliteiten op de leerlingenkaart vermeld mogen worden. De stamgroepleider zorgt ervoor dat de leerlingenkaart wordt aangepast. De leerling toont de leerlingenkaart aan de vakdocenten, zodat de vakdocenten weten van welke (extra) faciliteiten deze leerling gebruik mag maken.

De afgesproken faciliteiten worden door de stamgroepleider vastgelegd in Magister.

Het dyslexiebeleid van JenaXL is erop gericht om leerlingen met dyslexie een eerlijke kans te bieden om een diploma te behalen dat past bij hun capaciteiten en interesses. Het toekennen van basisfaciliteiten en zo nodig extra faciliteiten is hier een essentieel onderdeel van. Deze moeten echter wel afgestemd worden op de faciliteiten die toegekend worden bij het Centraal Eindexamen.

2.4.2. Begeleiding

Leerlingen uit het 1^e leerjaar die binnenkomen met een dyslexieverklaring en leerlingen die in aanmerking komen voor een dyslexieonderzoek, kunnen worden begeleid door iemand uit het zorgteam. Deze begeleiding is toegespitst op het ontwikkelen van leerstrategieën en studievvaardigheden. Doel hiervan is de leerlingen gereedschap in handen te geven om beter of anders met hun dyslexie om te gaan. Dit vergt van de leerlingen een actieve rol. De frequentie van de begeleiding varieert per leerling. Afspraken hierover worden vastgelegd in een individueel handelingsplan

Natuurlijk blijven de afgesproken maatregelen en faciliteiten de gehele schoolcarrière geldig. Ook blijft de zorgcoördinator aanspreekpunt voor leerlingen met dyslexie en hun ouder(s)/verzorger(s).

Voor de algemene begeleiding dragen de stamgroepleiders zorg.

Op JenaXL krijgen alle leerlingen met een dyslexieverklaring uit leerjaar 1 en 3 het aanbod om mee te doen aan de dyslexie vaardigheidstraining (DyVa).

Deze training bestaat uit vier verschillende modules zoals omgaan met stress, leerstrategieën en planning van talen en ICT-hulpmiddelen en dyslexie.

Tijdens de eerste bijeenkomst worden de ouders met hun zoon/dochter uitgenodigd voor een informatieve bijeenkomst over DyVa en andere praktische zaken. De leerlingen kunnen zich dan opgeven voor de verschillende modules die worden aangeboden. Deelname aan de modules is niet verplicht.

Daarnaast wordt er een document vastgesteld waarin een overzicht gemaakt is van de leerlingen en hun faciliteiten. Dit document wordt gecommuniceerd met de vakdocenten.

Basisfaciliteiten

- Extra tijd bij toetsen of een verkorte toets
- Aangepaste beoordeling van de spelling. Per sectie zijn hierover afspraken gemaakt.
- Bij toetsen waar spelling niet het doel is van de toets worden spellingfouten niet meegerekend.
- Aangepaste lay-out van toetsen (*Arial 12 en regelafstand 1,5 of Arial 14*) of een vergroting op A-3 formaat

2.4.3. Extra faciliteiten

2.4.3.1. Aanvragen extra faciliteiten

Als uit een leerlingbespreking of rapportvergadering blijkt dat een leerling niet voldoende baat heeft bij de basisfaciliteiten, dan is het voor een leerling mogelijk om extra faciliteiten aan te vragen. Deze faciliteiten kunnen door de ouder(s)/verzorger(s) en de leerling worden aangevraagd bij de directie van de school. De directie bepaalt, in overleg met de stamgroepleider, zorgcoördinator en orthopedagoog, of een faciliteit wordt toegekend. Op het moment dat extra faciliteiten worden toegekend, geeft de zorgcoördinator aan de stamgroepleider door welke extra faciliteiten op de leerlingenkaart vermeld mogen worden. De stamgroepleider zorgt ervoor dat de leerlingenkaart en de informatie in Magister wordt aangepast.

2.4.3.2. Welke extra faciliteiten zijn mogelijk?

- Gebruik mogen maken van een laptop
- Het maken van toetsen op een computer (zie hiervoor ook het protocol voor het digitaal toetsen op JenaXL)
- Gebruik mogen maken van Sprint of andere voorleesprogramma's
- Gebruik mogen maken van regelkaarten
- Het verminderen van de hoeveelheid te leren lesstof bij bepaalde vakken
- Extra begeleiding door iemand uit het zorgteam
- Vrijstelling van een moderne vreemde taal

2.4.3.3. Vrijstelling

Als een vrijstelling voor een leerling door ouder(s)/verzorger(s) wordt aangevraagd, dan bepaalt de directie, met inachtneming van de regels van het Ministerie van Onderwijs en in overleg met de zorgcoördinator en orthopedagoog, of de vrijstelling wordt toegekend.

Op het moment dat een vrijstelling wordt toegekend, bepaalt de zorgcoördinator in overleg met de stamgroepleider en orthopedagoog, welke afspraken gemaakt worden met de leerling omtrent de vrijstelling. De zorgcoördinator geeft aan de stamgroepleider door welke afspraken rondom de vrijstelling op de leerlingenkaart vermeld mogen worden. De stamgroepleider zorgt ervoor dat de leerlingenkaart wordt aangepast.

2.4.3.4. Vrijstellingen in de onderbouw

Frans en Duits

De mogelijkheden om ontheffing te verlenen voor de tweede moderne vreemde taal verschillen per schoolsoort, leerjaar of leerweg (vmbo).

1. VMBO in de eerste twee leerjaren (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22)
Behalve voor leerlingen die naar de verwachting van het bevoegd gezag doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg, is in het vmbo in de eerste twee leerjaren Frans of Duits als tweede moderne vreemde taal verplicht. Scholen mogen zelf kiezen welke van deze twee zij aanbieden, maar mogen ook beide talen aanbieden. Voor het volgen van alleen Frans of alleen Duits is geen ontheffing nodig.

Vrijstelling voor Frans én Duits is niet mogelijk voor dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste twee leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Alleen in een aantal specifieke gevallen - en dan gaat het niet alleen om leerlingen met dyslexie - zijn er wel mogelijkheden om ontheffing te krijgen voor Frans én Duits. Dit geldt voor:

- Leerlingen die Spaans, Arabisch of Turks volgen;
- Leerlingen die buiten Nederland vergelijkbaar onderwijs hebben gevolgd, en daarbij geen of te weinig onderwijs in Frans of Duits hebben gekregen.

Leerlingen kunnen via deze regel alleen ontheffing krijgen van de tweede moderne vreemde taal wanneer zij voor de eerste maal tot een school voor vmbo of mavo zijn toegelaten en zijn geplaatst in een hoger leerjaar dan het eerste.

2. Havo en vwo in de eerste drie leerjaren (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 21)
In de eerste drie leerjaren van havo en vwo zijn zowel Frans als Duits verplicht. Er kan geen ontheffing worden verleend aan dyslectische leerlingen. Wel kan de school in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor moderne vreemde talen. De school moet hierbij wel rekening houden met de doorstroommogelijkheden van de leerling.

Alleen in een aantal specifieke gevallen – en dan gaat het niet alleen om leerlingen met dyslexie - is er een aantal mogelijkheden voor ontheffingen:

- Leerlingen die Spaans, Russisch, Italiaans, Arabisch of Turks volgen kunnen ontheffing krijgen voor Frans óf Duits. Het is niet mogelijk beide vakken te vervangen;
- Leerlingen die buiten Nederland vergelijkbaar onderwijs hebben gevolgd en daarbij geen of te weinig onderwijs in Frans of Duits hebben gekregen kunnen ontheffing krijgen voor Frans, Duits of beide talen;

- Leerlingen kunnen via deze regel alleen ontheffing krijgen wanneer zij voor de eerste maal tot een school voor havo of vwo zijn toegelaten en zijn geplaatst in een hoger leerjaar dan het eerste.

2.4.3.5. Vrijstellingen in de bovenbouw

1. Bovenbouw vmbo (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26n)

In de bovenbouw van het vmbo zijn er weinig mogelijkheden tot ontheffingen geregeld, omdat er in de verschillende sectoren veel keuzevrijheid is; het probleem kan meestal worden omzeild door een vak eenvoudigweg niet te kiezen. De ontheffingsmogelijkheden concentreren zich daarom op de sector economie. Leerlingen die in de eerste twee leerjaren ontheffing hebben gehad voor Frans of Duits kunnen in die sector ontheffing krijgen voor Frans of Duits, en in plaats daarvan kiezen voor Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde. Deze bepaling geldt ook voor leerlingen die onderwijs gaan volgen in de basisberoepsgerichte leerweg, en die in het schooljaar daarvoor LWOO volgden.

De leerling in de basisberoepsgerichte leerweg, die in de onderbouw geen Frans of Duits heeft gehad omdat hij naar verwachting deze leerweg ging volgen, volgt in de sector economie van de basisberoepsgerichte leerweg in plaats hiervan in de bovenbouw Arabisch, Turks, Spaans, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde.

2. Bovenbouw havo (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26e)

Per 1 augustus 2007 is een tweede moderne vreemde taal in de bovenbouw van het havo in drie van de vier profielen niet verplicht. Havo-leerlingen kunnen de tweede moderne vreemde taal vermijden door een ander profiel te kiezen dan cultuur en maatschappij.

3. Bovenbouw vwo (Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26e)

Leerlingen in de bovenbouw van het atheneum moeten naast Engels een tweede moderne vreemde taal volgen. Hiervoor kunnen Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks of Fries aangeboden worden. Leerlingen kunnen hiervan ontheffing krijgen als zij:

- Een stoornis hebben die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke stoornis hebben die effect heeft op taal;
- en/of een andere moedertaal hebben dan Nederlands of Fries;
- en/of onderwijs volgen in het profiel natuur en techniek of natuur en gezondheid, en het onderwijs in de taal naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding verhindert.

Het is de verantwoordelijkheid van de school dit per geval te bekijken.

Hiervoor is geen toestemming vooraf van de inspectie nodig. De leerling moet in plaats van de taal een vervangend vak kiezen met een normatieve studielast van ten minste 440 uren. De keuze is afhankelijk van het aanbod van de school.

Voor leerlingen op het gymnasium is geen ontheffingsmogelijkheid geregeld, omdat daar de klassieke taal in plaats van de tweede moderne vreemde taal komt.

2.4.4. Faciliteiten voor het schoolexamen

- Verlenging van de duur van de schoolexamentoetsen van 25 %, met een maximum van 30 minuten.
- Een aangepaste lay-out van de schoolexamentoetsen (*Arial 12 en regelafstand 1,5* of *Arial 14*) of een vergroting op A-3 formaat.
- Voor andere aanpassingen dan hier beschreven staan, zie het programma van toetsing en afsluiting (PTA).

2.4.5. Faciliteiten voor het Eindexamen

- Verlenging van de duur van het examen van 25 %, met een maximum van 30 minuten.
- Een aangepaste lay-out van de het examen. Let op: dit moet door school tijdig worden aangevraagd bij het CITO.
- Voor andere aanpassingen dan hier beschreven staan, zie het examenreglement.

2.4.6. Doorstroming/bevordering

Tijdens de overgangsvergaderingen aan het eind van het jaar, waarin bepaald wordt naar welke klas een leerling bevorderd wordt, kan dyslexie vallen onder de categorie 'bijzondere omstandigheden'. Dat wil zeggen dat we bij een dyslectische leerling een zorgvuldige afweging maken tussen behaalde resultaten en de overgangsnormen.